

СТРАТЕГІЇ ОДОМАШНЕННЯ ТА ОЧУЖЕННЯ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ КНИЖОК-КАРТИНОК *BOOKABOOKA*: КОРПУСНИЙ АНАЛІЗ

DOMESTICATION AND FOREIGNIZATION STRATEGIES IN ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATIONS OF *BOOKABOOKA* PICTUREBOOKS: A CORPUS-BASED ANALYSIS

Варданян М.В.,

orcid.org/0000-0002-1220-7530

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри перекладу та слов'янської філології
Криворізького державного педагогічного університету,
запрошена дослідниця
Гайдельберзького університету (Німеччина)

Пшенична С.О.,

orcid.org/0009-0004-4325-6118

студентка II курсу магістратури факультету іноземних мов
Криворізького державного педагогічного університету

У статті проаналізовано англо-українські переклади цифрових книжок-картинок платформи *BookaBooka* крізь призму стратегій одомашнення та очуження, які покликані забезпечити баланс між зрозумілістю тексту для дитини та збереженням культурної специфіки оригіналу. Корпус дослідження було сформовано в середовищі SketchEngine, що дало змогу здійснити комплексний корпусний аналіз перекладацьких рішень у межах релевантного масиву мультілінгвальних текстів. Розглянуто, як вік адресата, тематика та сприйняття тексту на слух впливають на вибір стратегій одомашнення та очуження, а також, які лексичні одиниці та способи перекладу найчастіше їх реалізують в українських перекладах книжок-картинок платформи *BookaBooka*. Показано, що вибір стратегії перекладу системно корелює з віком читача і тематикою та функцією твору: у текстах для молодших дітей та розважальних побутових історіях переважає одомашнення, тоді як у виданнях для старших читачів і текстах із культурно маркованими реаліями та пізнавальною функцією частіше застосовується очуження. Лексичний аналіз засвідчив домінування одомашнення в ігровій, гастрономічній лексиці, ойконімах, назвах предметів, вигуках та okazionalizmaх за вибіркового очуження антропонімів і частини ономотопей. З'ясовано, що в корпусі домінують способи перекладу, що реалізують стратегію одомашнення: передусім еквівалент і адаптація, доповнені поодинокими випадками генералізації й конкретизації, тоді як транскрипція, транслітерація та калькування як основні прийоми форенізації застосовуються значно рідше й переважно для збереження іншомовних власних назв. Зроблено висновок, що одомашнення домінує, оскільки забезпечує доступність тексту для сприйняття дитиною, тоді як очуження застосовується вибірково для збереження іншомовного колориту і розширення кругозору юного читача.

Ключові слова: книжка-картинка, корпусний аналіз, одомашнення, очуження, *BookaBooka*, SketchEngine.

The article analyzes English-Ukrainian translations of digital picturebooks from the *BookaBooka* platform through the lens of domestication and foreignization strategies, which are intended to balance the comprehensibility of the text for child readers with the preservation of the cultural specificity of the original. The research corpus was compiled in the SketchEngine environment, which made it possible to carry out a comprehensive corpus-based analysis of translation decisions within a relevant array of multilingual texts. The study examines how the addressee's age, the topic and function of the text, as well as the perception of the text when read aloud, influence the choice of domestication or foreignization strategies, and which lexical categories and translation techniques most frequently realize these strategies in Ukrainian translations of *BookaBooka* picturebooks. The findings demonstrate that the choice of translation strategy systematically correlates with the reader's age and with the topic and function of the work: domestication prevails in texts for younger children and in entertaining everyday stories, whereas foreignization is more common in books for older readers and in texts featuring culturally marked realia and an informative function. Lexical analysis has shown the dominance of domestication in playful lexis, gastronomic vocabulary, oikonyms, names of objects, interjections and occasionalisms, alongside the selective foreignization of anthroponyms and some onomatopoeia. It has been established that translation techniques associated with domestication dominate the corpus, primarily equivalence and adaptation, complemented by isolated instances of generalization and specification, whereas transcription, transliteration and calquing as the main devices of foreignization are used much less frequently and mainly to preserve foreign proper names. The study concludes that domestication predominates because it ensures the accessibility of the text for child readers, while foreignization is applied selectively to preserve the foreign cultural colouring and to broaden the young audience's horizons.

Key words: picturebook, corpus-based analysis, domestication, foreignization, *BookaBooka*, SketchEngine.

Вступ. У глобалізованому та цифровізованому суспільстві дитяче читання дедалі частіше відбувається у форматі електронних видань,

а традиційна книжка-картинка трансформується у складний мультимодальний продукт, що поєднує текст, зображення, звук, анімацію та інтерак-

тивну взаємодію. Поняття «книжка-картинка» стало предметом розгляду у працях Е. Бьорд [5] і Дж. Йокота [5], М. Варданян [1], М. Ніколаєвої [10] та К. Скотт [10], які розглядають цю категорію як окремий різновид дитячої літератури, де вербальний і візуальний коди утворюють єдину семіотичну й наративну структуру. На відміну від ілюстрованої книги, де картинки лише супроводжують текст, у книжках-картинках сенс народжується саме у взаємодії слова й зображення, а у цифрових форматах – також у поєднанні з аудіальними та інтерактивними ресурсами.

Доволі репрезентативним прикладом мультимодальності є нідерландський застосунок *BookaBooka*. Як е-бібліотека, ця платформа для дитячого читання складається з мультилінгвальних цифрових книжок-картинок, де поєднано синхронізацію тексту й ілюстрації, озвучення кількома мовами та функцію «караоке-читання». Аналізуючи мультилінгвальні дитячі книги й процес їх перекладу, М. Варданян, дослідниця, перекладачка й редакторка українських версій *BookaBooka*, виокремлює кілька ключових рис таких видань: орієнтацію на білінгвальну/мультилінгвальну аудиторію, навчальну функцію (формування метамовної та міжкультурної компетентностей) та поєднання візуального й вербального матеріалу різними мовами, що робить ці книги багатомодальними й вимагає від дитини вміння декодувати кілька кодових систем одночасно [3, с. 23]. Такі особливості мультимодальних дитячих книг створюють труднощі при перекладі, оскільки загалом специфіка перекладу творів пов'язана з низкою чинників. До них належать, як наголошують С. Алвстад [4], Е. О'Салліван [11], К. Доллеруп [7], Дж. Лейті [9], зокрема, подвійна адресація тексту дитині й дорослому посереднику [4], залежність перекладу від ілюстрацій та фіксованого візуального ряду [8], обмеження простору сторінки та верстки [11], орієнтація тексту на читання вголос [7; 11], а також необхідність урахування вікових особливостей дитячої аудиторії [9]. У перекладі дитячої літератури, зокрема книжок-картинок, Р. Ойтінен [12] наголошує на потребі гнучко поєднувати одомашнення й очуження, аби одночасно зберігати культурну специфіку тексту та забезпечувати його доступність для юної аудиторії.

Таким чином, оскільки мультилінгвальні цифрові книжки-картинки, зокрема на платформі *BookaBooka*, активно поширюються, виникає потреба у вивченні того, як у їх перекладах реалізуються стратегії одомашнення та очуження, адже від вибору цих стратегій залежить доступ-

ність тексту для дитини-читача, збереження культурної специфіки та якості міжкультурної комунікації. Попри наявність теоретичних праць про книжки-картинки й загальні підходи до розуміння стратегій одомашнення та очуження і їх функціонування у дитячій літературі, залишається недостатньо з'ясованим, як вікові характеристики читачів, тематичні параметри тексту, орієнтація на читання вголос впливають на вибір перекладацьких рішень у конкретному корпусі, які лексичні одиниці найбільше одомашнюють та очужують у текстах такого типу, та які способи реалізації стратегій одомашнення та очуження найбільш поширені у дитячих текстах. Відсутність систематизованих кількісних і якісних даних про це і зумовлює актуальність нашого дослідження. Тож у цій статті ставимо за мету з'ясувати, як комунікативно-прагматичні чинники (вік адресата, тематика й функція тексту, формат слухового сприйняття) впливають на вибір стратегій одомашнення та очуження в перекладі англomовних книжок-картинок платформи *BookaBooka*, а також визначити, які лексичні одиниці й способи перекладу найчастіше реалізують ці стратегії. Для досягнення цієї мети у дослідженні використано такі методи та підходи як корпусний аналіз, інтерпретаційно-прагматичний підхід та кількісний метод.

Об'єктом дослідження є англо-українські переклади цифрових дитячих книжок-картинок платформи *BookaBooka*. Предметом дослідження є закономірності вибору стратегій одомашнення й очуження в англо-українських перекладах *BookaBooka* з огляду на вік адресата, тематику й функцію тексту, формат слухового сприйняття, а також реалізація цих стратегій у виокремлених лексичних одиницях, а також способи перекладу, за допомогою яких вони відтворюються. Матеріалом дослідження став корпус із 96 англо-українських перекладів книжок-картинок *BookaBooka*, який був сформований на платформі SketchEngine. У цьому корпусі було виокремлено 326 лексичних одиниць, що належать до різних лексичних категорій, які були згруповані за типом реалізованої перекладацької стратегії та способом перекладу.

Комунікативно-прагматичні чинники та їхній вплив на перекладацьку стратегію

Переклад книжок-картинок для дітей – це постійний пошук балансу між зрозумілістю тексту для юного читача та збереженням культурної специфіки оригіналу. Вибір стратегії одомашнення чи очуження значною мірою залежить від комунікативно-прагматичних чинників дитячого

твору. Аналіз 96 англо-українських перекладів на платформі *BookaBooka* показав, що на вибір стратегії впливають вік цільової аудиторії, тематика і функція тексту, а також сприйняття тексту на слух.

Вікова категорія адресатів є одним із найважливіших чинників. У застосунку *BookaBooka* диференційна система складається з п'яти вікових категорій, але водночас такий розподіл є перехресним – значна частина книжок належить одночасно до кількох вікових груп. Тож у цій статті ми будемо спиратися на узагальнену вікову класифікацію дитячої літератури, відповідно до якої сформований корпус *BookaBooka* був розподілений на три вікові групи: дошкільнята (1–6 років), молодші школярі (6–9 років) і середні школярі (9–12 років). Крім того, такий розподіл відповідає структурі та тематиці самих текстів *BookaBooka*. Скажімо, для дошкільнят типовими є надзвичайно прості, побутові сюжети з опорою на ілюстрації та короткі повторювані репліки. У той час як для читачів 6–9 років притаманні більш розгорнуті оповіді з елементами пізнавальної інформації та більш складною композицією. Натомість у текстах для 9–12 років домінують алегоричні, притчеві й філософські сюжети зі складнішою синтаксичною організацією. Ці особливості книг значною мірою визначають перекладацьку стратегію.

Подальші кількісні підрахунки демонструють взаємопов'язаність між віком адресата книги й переважанням перекладацької стратегії – одомашнення або очуження. До групи «Дошкільнята (1–6)» ми зараховуємо 74 книжки: у 54 з них домінує одомашнення (73%), тоді як очуження фіксуємо лише у 20 випадках (27%). Це узгоджується з когнітивними особливостями дитячої аудиторії, адже невеликий життєвий досвід і невисока толерантність до іншомовних реалій спонукають перекладачів максимально наближати текст до знайомого дитині світу. У категорії «Молодші школярі (6–9)» розподіл більш збалансований: із 18 книжок 10 (56%) перекладено з перевагою одомашнення, а 8 (44%) – із домінуванням очуження; частка форенізації зростає на 17,4% порівняно з групою 1–6 років, що відображає готовність читачів цього віку сприймати культурно марковані елементи без суцільної адаптації. Нарешті, у групі «Середні школярі (9–12)» всі 4 тексти (100%) продемонстрували перевагу очуження, оскільки старші діти здатні не лише сприймати складні сюжети, а й засвоювати іноземний культурний контекст як цінний пізнавальний ресурс. Отже, аналіз за віковими групами засвідчує, що

вибір перекладацької стратегії значною мірою визначається віковою аудиторією як ключовим прагматичним чинником, оскільки зі збільшенням віку читача перевага поступово переходить від доместикації до форенізації.

Суттєвий вплив на вибір стратегії має і змістове призначення твору – його тематика та комунікативна функція (розважальна, пізнавальна, виховна тощо). Корпус *BookaBooka* демонструє таку тенденцію: розважальні оповідання на близьку українським дітям тематику тяжіють до одомашнення, тоді як пізнавальні й інформаційні тексти, особливо з елементами інших культур, частіше перекладаються з орієнтацією на очуження. Це підтверджує і практика перекладачів *BookaBooka*. Зокрема, на думку М. Варданян, тексти з близьким дитині побутовим змістом здебільшого одомашнюються, тоді як твори з виразним чужоземним компонентом перекладаються з перевагою очуження [2, с. 28].

У перекладах історій на побутову тематику та з розважальною функцією переважає адаптивний підхід. Історії вписують у знайомий дитині мовно-культурний контекст, що полегшує сприйняття персонажів і подій. Наприклад, у книзі «Two Friends» (історії про повсякденні пригоди) імена персонажів і реалії перекладено на український лад (*Arty – Андрійко, Jordan – Дмитрик, Kelly – Уляна, chips and sausages with apple sauce – смажена картопля з сосисками та яблучне пюре, jungle gym – гірка-паутинка* тощо). Завдяки цьому оповідь звучить для дитини цілком природно, ніби події відбуваються в її власному оточенні. Хоча трапляються винятки, скажімо, коли розважальна історія має виразний виховний акцент, то перекладач інколи залишає й чужомовні назви.

Для текстів із пізнавальною метою характерне протилежне рішення – перекладачі прагнуть зберегти оригінальні реалії. Коли твір покликаний розширити світогляд дитини, іноземні назви і терміни слугують засобом безпосереднього контакту з іншою культурою. Приміром, у книжці про винайдення зубної пасти «How Does Toothpaste Get into the Tube?» власні назви залишено іншомовними (*Otto – Оммо, Doctor Hajer – лікар Хаджер*), що підкреслює – події відбуваються в іншій країні і подаються без спрощень. Подібно, якщо в історії фігурують екзотичні тварини чи реалії, переклад зазвичай збереже їхній іншомовний колорит (*Johnny – мавпеня Джонні, Bertie – бегемотик Гаррі, Ally – крокодил Крістофер*). Для казок і притч іноземного походження домінантною стратегією також є очуження, щоб зберегти

національний колорит першоджерела. Наприклад, герой німецької казки *Hank* у перекладі отримав ім'я *Ганс* – це рішення зберігає відсилання до німецької культурної традиції.

Формат читання тексту також відіграє значну роль, оскільки більшість книжок-картинок діти слухають уголос у виконанні дорослого чи наратора. Платформа *BookaBooka* реалізує функцію синхронного «караоке-читання». Це висуває особливі вимоги до тексту, який має бути милозвучним, інтонаційно природним і не містити елементів, що ускладняють читання вголос, а також сприйняття тексту на слух. На практиці перекладачі активно одомашнюють усе, що може створити артикуляційні труднощі. Англійські вигуки зазвичай замінюються українськими еквівалентами (наприклад, *Ouch!* – *Ой!*, *Ow!* – *Ай!*, *Uh, yuck!* – *Ой, тьфу!*), аби наратор вимовив їх невимусно, а дитина без зусиль розпізнала емоцію. Так само більшість ономапопей перекладається знайомими звуками (*CRASH!* – *БУ-БУХ!*, *HONK HONK!* – *Бін-бін!*, *Cluck-cluck!* – *Кво-кво!*, *Splash!* *splash!* – *Бульк!* *Бульк!* *Бульк!*). Натомість їх очуження породжує штучні й важковимовні звукосполучення, скажімо, приклад із наявної вибірки *DRRUPHH!* *GHRAAAAP!* – *ДРУУФФ!* *ГРРАААП!*, що не несе зрозумілого сенсу для українського читача. Тому перекладачі уникають форенізації таких елементів і добирають прості та виразні засоби цільової мови.

Фонетична зручність визначає і підхід до власних назв. Якщо іноземне ім'я коротке, милозвучне й легко вимовляється (*Toby* – *Тобі*, *Vino* – *Біно*, *Harry* – *Гаррі*, *Anne* – *Енн*) його можна лишити без змін, це не завадить озвученню. Проте імена з грою звуків або нетиповим звучанням здебільшого адаптуються. Перекладачі добирають співзвучні українські аналоги, часто із зменшувальними суфіксами, щоб зберегти ритм і викликати у дитини позитивні емоції. Наприклад, *Ched and Chad* – *Сирчик і Ченурчик*, *Flip and Flop* – *Пилипко і Федько*. У результаті перекладені історії легко слухати: вони прозорі для розуміння і звучать природно українською.

Лексичні одиниці в стратегіях одомашнення та очуження

У межах аналізованої вибірки корпусу *BookaBooka* було виокремлено 326 лексичних одиниць, у яких реалізовано стратегії одомашнення та очуження. До них належать такі групи: антропоніми, ойконіми, ігрова та гастрономічна лексика, вигуки, ономапопей, титули, назви предметів та okazіоналізми. Кожна з цих категорій виконує власну функцію у формуванні дитя-

чого читацького досвіду, тому вибір перекладацької стратегії у кожному випадку здійснюється диференційовано.

Найчисельнішою групою лексичних одиниць стали антропоніми (135 прикладів). Імена в дитячому тексті не лише ідентифікують персонажів, а й несуть важливе культурне значення. Тому вибір між одомашненням та очуженням критичний для сприйняття твору. У корпусі співвідношення цих стратегій майже паритетне: 70 імен (51,9%) адаптовано до українських норм (*Brucey* – *Боря*, *Derek* – *Дмитрик*, *Dora* – *Даринка*), а 65 (48,1%) відтворено з максимальною наближеністю до форми оригіналу (*Gemma* – *Джемма*, *Michelle* – *Мишель*, *Ezra* – *Езра*).

Інші категорії трапляються рідше й майже повністю одомашнені. Так, знайдено лише три ойконіми, які перекладені адаптивно: *Acorn Lane* – *Жолудевий Провулок*, *Never-Never Land* – *Ласоленд*, *Chicken's Egg Factory* – *яєчна фабрика «Квочка»*. Усі 15 випадків ігрової лексики також одомашнено (100%) – традиційні ігри назвами на кшталт *tag/tig* – *квач*, *hide-and-seek/peekaboo* – *хованки* тощо, інші ігрові формули передано через римовані лічилки чи зрозумілі фрази (*I spy with my little eye* – *Орлине око маю, дрібниці помічаю*, *Ready or not...* – *Хто не сховався, я не винна...*).

У гастрономічній лексиці (13 випадків) домінує доместикування. Більшість назв страв у корпусі *BookaBooka* замінено на знайомі дітям поняття (92,3%): *bowl of cereal* – *каша*, *sandwiches* – *бутерброди*, *tasty snacks* – *оладки*. Лише *marshmallows* (7,7%) залишено як *маршмеллоу*, що легко сприймається, незважаючи на іноземне звучання. Такий підхід наближає описаний досвід до звичних для української дитини харчових практик.

У категорії вигуків (43 приклади) також майже весь корпус перекладено з використанням стратегії одомашнення (93%). Емоційні вигуки передають через природні українські еквіваленти: *Ta-da!* – *Готово!*, *Ouch!* – *Ай!*, *Yippee!* – *Ура!*, *Oh dear* – *Ой, мамінко*, що забезпечує зрозумілість і зберігає функцію вигуків як експресивних маркерів. Лише три вигуки було очужено (7,0%): *Wow* – *Вау*, *Hmm...* – *Хм...*, *Hmmm* – *Гммм*, але вони не ускладнюють сприйняття, оскільки їхня звукова форма майже збігається з уживаними в українській мові вигуками.

Ономапопей (94 випадки) теж здебільшого одомашнені (83%). Повторювані звуки типу, *Woof-woof* – *Гав-гав*, *Ribbit ribbit* – *Ква-ква-ква*, що відразу відтворює знайомі дитині звукові образи. Решту 16 ономапопей було транскрибовано (17,0%): *Mwahaha* – *Мваххаха*, *Nanapanana* –

Нанананана – це прості ритмічні ряди зрозумілі дитині й так, без повної адаптації.

Титули (3 приклади) і назви предметів (9 одиниць) також перекладено через доместикацію: посади й титули адаптовано до української традиції (*captain* – *отаманка*, *king* – *цар*, *Mayor* – *голова*), щоб прозоро відображати соціальний статус персонажів і не ускладнювати його сприйняття для дитини. Так само *treehouse* – *курінь*, *flute* – *сопілка*, *Wellingtons* – *гумові чоботи* відтворено через усталені побутові найменування, що вписують предмети в знайомий для дитини культурний простір.

Оказіоналізми (11 прикладів) усі перекладено творчо за допомогою доместикації. Перекладач відобразив особливості вимови персонажів фонетичними засобами: наприклад, *Wahh u' say...?* – *Що ти фккажеш...?*, *I'm sssure it'sss not mine...* – *Сссс, він не мій...*, *I feel fine acshly* – *Я чудово себе пофчуфаю*. Це дає змогу зберегти комічний ефект оригіналу засобами української фонетичної системи.

Виявлені закономірності розподілу одомашнення та очуження в різних лексичних категоріях свідчать, що перекладачі не просто інтуїтивно наближають або зберігають іншомовні елементи, а системно користуються певним набором технік. Тому далі доцільно перейти від аналізу лексичних груп до розгляду власне їх способів перекладу і з'ясувати, як саме вони реалізують стратегії одомашнення та очуження в корпусі перекладів *BookaBooka*. У вибірці виокремлено сім основних способів: еквівалент, адаптація, калькування, генералізація, конкретизація, транскрипція та транслітерація. Перші чотири відповідають одомашненню, останні три – очуженню.

Еквівалент розуміємо як спосіб перекладу, що забезпечує відтворення тієї самої ситуації й прагматичного ефекту оригіналу за допомогою формально інших мовних засобів цільової мови. У корпусі це найбільш уживаний прийом – 189 випадків (57,8%), переважно в антропонімах, ониматопеях і вигуках. Типові приклади: *Emma* – *Софійка*, *Mary* – *Марічка*, *CRACK!!* – *ТРІСЬ!!*, *Snip Snip* – *криц-криц*, де добираються звичні українські моделі, що забезпечують упізнаваність персонажів і звукових ефектів для дитини.

Адаптація, коли ситуація або реальність оригіналу замінюється на близьку для культури перекладу, у вибірці корпусу *BookaBooka* зафіксована в 52 прикладах (15,9%), зокрема *Never-Never Land* – *Ласоленд*, *I spy with my little eye* – *Орлине око маю, дрібниці помічаю*. У таких випадках змі-

нюється форма й частково зміст, але зберігається функція одиниці в тексті.

Генералізація, як спосіб перекладу, коли вузький за значенням термін оригіналу замінюється більш загальним поняттям у мові перекладу, зафіксована у 5 випадках (1,5%), здебільшого в гастрономічній лексиці: *ice lollies* – *морозиво*, *candy canes* – *цукерки*, *bowl of cereal* – *каша*. У такий спосіб культурно специфічні назви замінюються загальними позначеннями, які дитина вже знає зі свого повсякденного досвіду. Навпаки, конкретизація, що передбачає передачу загального слова оригіналу більш вузьким, конкретним терміном у перекладі, у корпусі зафіксована лише одним прикладом (0,3%): *tasty snacks* – *оладки*.

У корпусі визначено 6 випадків (1,8%) калькування, або дослівного поелементного перекладу іншомовної одиниці через копіювання її морфемного складу. Ними є переважно антропоніми та ойконіми: *Snow Wing* – *Сніжокрил*, *Black Foot* – *Чорнолап*, *Acorn Lane* – *Жолудевий провулок*. Такий прийом зберігає внутрішню форму оригіналу й відповідну образність, водночас позначаючи ім'я або назву як відносно «чужу» для української традиції.

Способом очуження в аналізованому корпусі виступає транскрипція, або передача іншомовної одиниці шляхом відтворення її звучання засобами української мови. У корпусі виявлено 37 випадків (11,3%), серед яких – переважно антропоніми: *Caroline* – *Керолайн*, *Christopher* – *Крістофер*, *Michelle* – *Мішель*; частково – вигуки і ониматопея (*Wow* – *Вай*, *Boom* – *бум*). Збереження звукової форми маркує іншомовне походження одиниці, але в адаптованій фонетичній формі слово лишається зручним для читання вголос.

У вибірці налічується 26 випадків (8,0%) транслітерації, або буквеного переносу іншомовного слова засобами абетки мови перекладу. Передусім транслітерація простежується у власних назвах: *Nina* – *Ніна*, *Bill* – *Білл*, *Kiki* – *Кікі*, а також у частині ониматопей (*Bzzzz...* – *бзззз...*, *BRROFFTT!* *RRRAAPPP!* – *БРОФФТ! РРРАППП!*). Цей спосіб перекладу дозволяє зберігти графічну та звукову ідентичність одиниці, посилюючи ефект іншомовності, однак у разі складних звукосполучень може ускладнювати читання вголос.

Перелічені способи перекладу можуть комбінуватися в межах однієї одиниці; у корпусі виявлено 11 таких гібридних рішень (3,4%). Частина з них має домінування ефекту одомашнення (6 прикладів): *Fluttering Flower* – *Пурхата Ада* (калькування + еквівалент); інші – форенізації (5): *Miss Agnes* – *пані Агнес* (еквівалент + тран-

слітерація). Це засвідчує, що перекладачі дитячих книжок-картинок не розглядають одомашнення й очуження як взаємовиключні стратегії, а варіюють прийоми в межах окремих одиниць, а також в межах одного тексту, балансує між доступністю тексту та збереженням іншомовного колориту.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що вибір стратегій одомашнення та очуження в 96 англо-українських перекладах книжок-картинок платформи *BookaBooka* системно зумовлений комунікативно-прагматичними чинниками. Вік адресата виявився визначальним: для дошкільнят (1–6 років) у 54 із 74 текстів (73%) домінує одомашнення, для молодших школярів (6–9 років) спостерігаємо відносний баланс (56% проти 44%), тоді як для середніх школярів (9–12 років) у всіх 4 книжках (100%) переважає очуження, що засвідчує поступовий зсув від максимальної адаптації до послідовної форенізації зі зростанням віку читача. Тематика й функція твору також відіграють свою роль у виборі стратегії перекладу: розважальні побутові історії тяжіють до одомашнення, натомість пізнавальні та культурно марковані тексти частіше зберігають іншомовний компонент. Те, що книжки-картинки здебільшого сприймаються на слух, зокрема під час читання дорослими та через озвучення в цифрових версіях на кшталт *BookaBooka*, додатково підсилює настанову на одомашнення ономапей, вигуків, антропонімів, оскільки текст має бути зручним для озвучення й легким для сприйняття на слух.

Отримані кількісні дані щодо лексичних категорій і способів перекладу підтверджують загальну перевагу одомашнення за умов вибіркового використання очуження. Загалом одомашнення реалізовано у 253 випадках (77,6%), очуження – у 73 (22,4%); абсолютна перевага

доместикації спостерігається в ігровій лексиці, ойконімах, назвах предметів, титулів і okazіоналізмах (100% одомашнених одиниць), тоді як найбільшу частку форенізації зафіксовано в антропонімах та ономапей (51,9% і 17,0% чужомовних форм відповідно), тоді як у вигуках і гастрономічній лексиці таких випадків менше (по 7,0% і 7,7%). Розподіл способів перекладу демонструє домінування стратегії одомашнення: еквівалент (188 випадків, 57,7%), адаптація (52, 16%), генералізація (5, 1,5%), конкретизація (1, 0,3%) протиставляються менш численним форенізаційним прийомам – транскрипції (37, 11,3%), транслітерації (26, 8,0%) і калькуванню (6, 1,8%). Окремо зафіксовано 11 гібридних рішень (3,4%): 6 із домінуванням ефекту одомашнення та 5 – форенізації. У сукупності це засвідчує, що перекладачі насамперед прагнуть забезпечити прозоре сприйняття тексту, водночас підтримуючи помірний рівень іншомовного колориту за рахунок вибіркового очужувальних рішень.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розширенні корпусу та глибшому аналізі інших аспектів перекладу дитячих книжок. Зокрема, варто розглянути вплив ілюстрацій книжок-картинок на вибір перекладацьких стратегій: візуальна підказка може полегшувати сприйняття очужених елементів, дозволяючи частіше їх зберігати. Також перспективним є порівняльний аналіз перекладацьких рішень для різних вікових груп дітей або в інших мовних парах, що допоможе виявити універсальні та культурно специфічні тенденції у балансуванні між одомашненням та очуженням. Таким чином, результати цього дослідження слугують основою для подальших студій з перекладу дитячої літератури та практичним орієнтиром для перекладачів у пошуку оптимальної стратегії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Варданян М. Літературна географія ілюстрованих дитячих книг (на матеріалі українських творів та перекладів ХХ–ХХІ століття). *Географія і текст: літературний вимір* : колективна монографія / за ред. Т. Черкашиної. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. С. 17–40.
2. Варданян М. (Пере)осмислена українська культура: дитяча література та переклад у воєнний час. *Мови та культури під час війни: (не)можливе, (пере)осмислене, (не)кероване* : колективна монографія / за ред. Г. Шумицької, А. Круглова. Ужгород : УНУ, 2025. С. 14–31.
3. Варданян М. Цифровізація дитячих книг в аспекті мультилінгвізму та перекладу. *Художні феномени в історії та сучасності (глобальне та самобутнє: композиція чи опозиція?)* : тези доп. IX Міжнар. наук. конф., м. Харків, 7 квіт. 2023 р. Харків, 2023. С. 23–25.
4. Alvstad C. Children's literature and translation. *Handbook of Translation Studies* / Eds. Y. Gambier, L. Doorslaer. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publishing, 2010. Vol. 1. P. 22–27.
5. Bird E., Yokota J. Picturebooks and Illustrated Books. *The Routledge Companion to Picturebooks* / Ed. B. Kummerling-Meibauer. Abingdon, New York : Routledge, 2018. P. 281–290.
6. BookaBooka. URL: <https://www.bookabooka.com/> (дата звернення: 25.09.2025).

7. Dollerup C. Translation for Reading Aloud. *Meta*. 2003. Vol. 48. No. 1–2. P. 81–103.
8. Hosay M., Joosen V., Mus F. The adaptation and translation of multimodal children`s books. *The Routledge Handbook of Translation and Young Audiences* / Eds. M. Borodo, J. Díaz-Cantas. Abingdon, New York : Routledge, 2025. P. 337–348.
9. Lathey G. Translating Children`s Literature. Abington, New York : Routledge, 2016. P. 161.
10. Nikolajeva M., Skott C. How Picturebooks Work. New York : Routledge, 2006. 293 p.
11. O'Sullivan E. Translating picturebooks: Key Topics. *The Routledge Handbook of Translation and Young Audiences* / Eds. M. Borodo, J. Díaz-Cantas. Abingdon, New York : Routledge, 2025. P. 309–323.
12. Oittinen R. No Innocent Act: On the Ethics of Translating for Children. *Children's Literature in Translation: Challenges and Strategies* / Eds. J. Van Coillie, W. Verschueren. Abingdon, New York : Routledge, 2014. P. 35–45.

Дата першого надходження рукопису до видання: 07.11.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 12.12.2025
Дата публікації: 31.12.2025